

Alina Naruszewicz-Duchlińska

Onomastyka regionalna ze szczególnym uwzględnieniem Warmii i Mazur : sprawozdanie z konferencji

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 619-621

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Alina Naruszewicz-Duchlińska

**Onomastyka regionalna
ze szczególnym uwzględnieniem Warmii i Mazur
Sprawozdanie z konferencji**

20 i 21 listopada 2003 r. w Olsztynie odbyła się konferencja naukowa „Onomastyka regionalna ze szczególnym uwzględnieniem Warmii i Mazur” zorganizowana przez Towarzystwo Naukowe i Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego oraz Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. W obradach wzięli udział przedstawiciele różnych polskich ośrodków naukowych: Uniwersytetu Gdańskiego, Akademii Bydgoskiej, Instytutu Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Uniwersytetu w Białymstoku, Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Najliczniej reprezentowane było środowisko lokalne. Z referatami wystąpili pracownicy Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego i Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. Swoje wystąpienia przedstawiły także doktorantki, przygotowujące dysertacje z zakresu językoznawstwa.

Podczas uroczystego otwarcia konferencji Stanisław Achremczyk podkreślił konieczność prowadzenia badań nad onomastyką regionalną i zaproponował, aby tego typu spotkania odbywały się cyklicznie, a ich efekty były prezentowane w serii wydawniczej. Ten projekt mógłby przyczynić się do konsolidacji środowiska humanistycznego Olsztyna i zainteresować inne ośrodki naukowe, prowadzące interdyscyplinarne badania regionalne. Władysław Ogrodziński w wypowiedzi inauguracyjnej uwypuklił konieczność ukazywania spraw Warmii i Mazur na płaszczyźnie porównawczej.

Obrady plenarne rozpoczął Edward Breza (Gdańsk). Wygłosił referat „Nazwiska równe nazwom miast z Warmii i Mazur”. Oprócz rozważań antroponimicznych w wystąpieniu przedstawiono ciekawe wnioski, dotyczące toponimii. Wiadomości dotyczące genezy i struktury omawianych onimów zostały bardzo dobrze udokumentowane i ukazane w kontekście historii regionu, dziejów osadnictwa i stosunków językowych. Następnie Dorota Rembiszewska (Warszawa) odczytała referat nieobecnej z powodu choroby Ewy Rzetelskiej-Feleszko, pt. „Przydatność materiałów gwarowych G. Wenkera z 1880 r. dla Warmii i Mazur”. G. Wenker przeprowadził ankiety w 547 wsiach warmińskich i mazurskich. Zgromadził bogatą dokumentację, w szczególności dotyczącą faktów fonetycznych. Na podstawie jego badań można wyróżnić cechy ówczesnych, tutejszych gwar. Przybliżenie informacji o tych cennych materiałach dialektologicznych zarysowało perspektywy dalszych prac z ich wykorzystaniem. Ryszard Tomkiewicz (Olsztyn) mówił o działalności Komisji Ustalania Nazw Miejscowych i Obiektów Fizjograficznych na terenie Warmii i Mazur. Badacz m.in. przedstawił trudności, dotyczące ustalenia składu komisji. Zrelacjonował mechanizmy jej pracy

i efekty obrad, nie pomijając przy tym rozstrzygnięć uznanych za kontrowersyjne. Referat Marii Biolik (Olsztyn) ukazał nazwy terenowe Warmii i Mazur jako świadectwo historii regionu. Wypowiedź miała charakter interdyscyplinarny — przy omawianiu genezy toponimów, relacjonowano także adekwatne fakty z dziejów Warmii i Mazur, poczynając od czasów Prusów, a na kończąc na okresie po II wojnie światowej. Grzegorz Białuński (Olsztyn) zaprezentował „Uwagi o nazwach miejscowości w powiecie giżyckim”. W swych dociekaniach określił pochodzenie etniczne badanych onimów (ponad 52% nazw historycznych jest proveniencji polskiej) i przedstawił procesy adaptacyjne, takie jak polonizacja czy germanizacja.

Popołudniową sesję obrad zainauguowała M. Czaplicka (Bydgoszcz) wystąpieniem „Z toponimii powiatu chełmińskiego”. Był to przegląd poszczególnych kategorii nazw miejscowych, wyodrębnionych według kryterium semantycznego i strukturalno-gramatycznego. Przedstawiono także wpływ wydarzeń historycznych i ustaleń prawnych na system onimiczny. Urszula Kęsikowa (Gdańsk) mówiła o polskich i pomorskich nazwach osobowych w powieściach Franciszka Fenikowskiego. Autorka zaprezentowała interesujące zagadnienia z antroponimii literackiej, odnosząc się do badań nad nazewnictwem pomorskim, prowadzonych przez E. Brezę, H. Górnowicza i B. Kreję. Alina Narusiewicz-Duchlińska (Olsztyn) przedstawiła referat „Nazwiska utworzone od nazw zawodów w byłym komornictwie lidzbarskim”. Omówione zostały w aspekcie strukturalnym i semantycznym formy pochodzenia polskiego i niemieckiego. Wanda Szulowska (Olsztyn) wygłosiła wystąpienie na temat antroponimii kobiecej w „Źródłach do dziejów Warszawy” w XVII w. Autorka zaprezentowała modele identyfikacyjne, omówiła utrwalone w nazwach zjawiska językowe i ukazała analizowane onimy jako świadectwo roli kobiety w ówczesnym świecie. Referat Mariusza Rutkowskiego (Olsztyn) i Katarzyny Skowronek (Kraków) dotyczył globalizacji i tożsamości lokalnej w nazewnictwie medialnym. Przedstawiono tezę, iż nazwy mediów są znakami odróżniającymi i charakteryzującymi, związanymi z nośnikami, w których się pojawiają. Ukazano dwie tendencje obecne w nazewnictwie medialnym: centralizującą (globalizującą) i odśrodkową (antyglobalizującą). Iwona Grzesiak (Olsztyn) zrelacjonowała temat „Chrematonimy w języku migowym. Nazwy marek samochodowych w Olsztynie”. Przedstawiła różnice i podobieństwa pomiędzy tradycyjnym sposobem porozumiewania się, a językiem migowym, gdzie omawiane nazwy pełnią tylko funkcję nominatywną.

Drugiego dnia obrady odbywały się w sekcjach. W sekcji A dominowały zagadnienia antroponimiczne, w sekcji B — toponimiczne. Obrady w pierwszym wymienionym zespole rozpoczęła Anna Tyrpa (Bydgoszcz—Kraków) referatem „Losy etnonimu Mazur”. Przedstawiła dotychczasowy stan badań, weryfikując pewne hipotezy i uzupełniając zagadnienie własnymi, cennymi spostrzeżeniami. Iza Matusiak (Olsztyn) mówiła o księgach metrykalnych parafii Ramsowo jako źródle badań onomastycznych. Zreferowała cechy charakterystyczne tych dokumentów i ich wartość naukową. Zofia Abramowicz (Białystok) ukazała, w oparciu o bogaty i ciekawy materiał, typologię nazwisk żydowskich, odnotowanych na Podlasiu. Hanna Naczas-Kusiak (Białystok) zaprezentowała referat na temat antroponimii Giżycka w XVI w. Ostatnie wystąpienie w sekcji A, wygłoszone przez Irenę Huk (Warszawa), dotyczyło szesnastowiecznego nazewnictwa mieszczan w Krzemieńcu na Wołyniu. W sekcji B obrady zainauguował Jerzy Duma (Olsztyn), przedstawiając zarys problematyki, dotyczącej nazw terenowych Pomorza Zachodniego. Problematykę toponimii poruszyła w swoim referacie także

Dorota Rembiszewska (Warszawa), mówiąc o elckich nazwach miejscowych. Małgorzata Jacewicz (Olsztyn) wygłosiła wystąpienie dotyczące wybranych nazw toni rybackich Wielkich Jezior Mazurskich. Joanna Glaznat (Olsztyn) przedstawiła referat pt. „Formy derywacyjne w urbozoonimii Elbląga”, a Katarzyna Krupa (Olsztyn) zaprezentowała rozważania, dotyczące nazwisk i przezwisk w parafii Sząbruk w powiecie olsztyńskim. Po zakończeniu każdego cyklu referatów toczyła się dyskusja, w której wyjaśniano niejednoznaczne kwestie i dzielono się inspirującymi uwagami na omawiane tematy.

Konferencja przyczyniła się do poszerzenia stanu wiedzy na temat regionalnych aspektów nazewnictwa. To, że wzięli w niej udział zarówno językoznawcy, jak i historycy, konstruktywnie połączyło wymianie doświadczeń naukowych i wszechstronniejszemu spojrzeniu na badane zagadnienia. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego stworzył bardzo dobre warunki obrad, które toczyły się w przyjacielskiej, ale i twórczej atmosferze. Historia i onomastyka niekiedy uzupełniają się, pozwalając ukazać pełniejszy obraz analizowanych zagadnień, czego dowiodło omawiane spotkanie.